ט: ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

באילו התענה תשיעי ועשירי. כלומר כמו שנוהו הקב"ה להתענות והתענה אבל השתא ולאי אסור להתענות כדאמרינן בפסחים פרק אלו דברים (ד' סח:) מר בריה דרבינא טולי שתא הוה יתיב בתענית לגבר מעלרתא ופוריא ומעלי יומא דכפורי וסבר לה כר"ע ולאי כר' ישמעאל לית ליה הך דרשה ובהכי ניחא הא דלא קאמר התם הכל מודים בערבי יום הכפורים דבעינן נמי לכם כדקאמר התם מעלרתא:

יובל היא. להיות אסור בזריעה וקציר כדכתיב (ויקרא כה) לא תזרעו ולא תקצרו ואע"פ שלא שמטו השמטת קרקע שדות המוזרעות לנעלים ביובל:

מקרא נדרש לפניו ולאחריו. פירוש מיעוטא דהיא מוקמינן אקריאת דרור שהיא לפניו ולא אתקיעה דלפני פניו ולא להשמטה דלאחריו דכתיב בתריה ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו: ויקרא כה י 2. ובי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל: ויקרא יט כג 3. ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים ליי: ויקרא יט כד 4. ארץ אשר יי אלהיך דרש אתה תמיד עיני יי אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה: דברים יא יב 5. החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: שמות יב ב

כאילו התענה תשיעי ועשירי ת"ר [1] יובל היא [2] אע"פ שלא שמטו אע"פ שלא תקעו יכול אע"פ שלא שלחו ת"ל היא דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר יובל היא אע"פ שלא שמטו אע"פ שלא שלחו יכול אע"פ שלא תקעו ת"ל היא וכי מאחר שמקרא אחד מרבה ומקרא אחד ממעיט מפני מה אני אומר יובל [3] היא אע"פ שלא שלחו ואין יובל אא"כ תקעו לפי שאפשר לעולם בלא שילוח עבדים ואי אפשר לעולם בלא תקיעת שופר דבר אחר זו מסורה לב"ד וזו אינה מסורה לבית דין מאי דבר אחר וכי תימא אי אפשר דליכא חד בסוף העולם דלא משלח זו מסורה לב"ד וזו אינה מסורה לב"ד בשלמא לרבי יוסי כדקאמר טעמיה אלא לרבי יהודה מ"ט אמר קרא וקראתם דרור בארץ [4] וקסבר [5] מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו דכולי עלמא דרור לשון חירות מאי משמע דתניא אין דרור אלא לשון חירות א"ר יהודה מה לשון דרור כמדייר בי דיירא ומוביל סחורה בכל מדינה אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' יהודה ור' יוסי אבל חכמים אומרים [6] אשלשתן מעכבות בו קסברי מקרא נדרש לפניו ולפני פניו ולאחריו והכתיב יובל ההוא דאפילו בחוצה לארץ והכתיב בארץ ההוא [7] בזמן שנוהג דרור בארץ נוהג בחוצה לארץ בזמן שאינו נוהג בארץ אינו נוהג בחוצה לארץ: ולנטיעה: מנלן דכתיב [2] שלש שנים ערלים וכתיב [3] ובשנה הרביעית ויליף שנה שנה מתשרי דכתיב [4] מראשית השנה וליגמר שנה שנה מניסן דכתיב [5] ראשון הוא לכם לחדשי השנה [6] דנין שנה שאין עמה חדשים משנה שאין עמה חדשים ואין דנין שנה שאין עמה חדשים משנה שיש עמה חדשים: ת"ר [7] אחד הנוטע אחד המבריך ואחד המרכיב ערב שביעית שלשים יום לפני ראש השנה עלתה לו שנה ומותר לקיימן בשביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן בשביעית ופירות

יובל היא יובל אע"ג שלא שמטו כו'. יובל היא מהיה לכם לעיל מיניה כתיב והעברת שופר וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור והדר כתיב יובל היא תהיה לכם וקצר ימיהא הוא לדרשה והכי מדרשינה יובל היא לכם מ"מ ואפי' לא נעשו בו דברים הללו העברת שופר ולשון אל אחוזה אל אחוזה דהיינו שמיטת קרקעות שקנו זה מזה דכתיבא בתר הא קרא ושבתם איש אל אחוזתו אעפ"כ שם היובל עליו להיות אסור בזריעה ובציר וקציר דכתיב לא תזרעו וגו': **יכול אע"פ שלא שלחו.** עבדים יהא יובל: **ת"ל היא.** אם עשית דברים הללו היא יובל ואם לאו אינו יובל ולקמיה מפרש ויובל מאי מזי דתלי בקריאת דרור: **אפשר לעולם בלא שילוח עבדים.** פעמים שאין עבד עברי ביבראל שיטענו שילוח: **ואי אפשר.** שלא יהא שופר מצוי בעולם לפיכך יש לנו לומר כשתלה הכתוב לא תלה אלא בדבר המצוי לעולם: **ד"ל תקיעת שופר מסורה לב"ד.** לעוות לשלוח לתקוע ושילוח עבדים מסורה ליחידים ואם יאמר יבטל היובל הלכך לא תלאו הכתוב בו: **אמר קרא וקראתם דרור.** וסמיך ליה יובל היא: **מקרא נדרש לפניו.** מיעוטא דהיא אקריאת דרור קאי דסליק מיניה ולא אתקיעת שופר הכתובה לפני פניו: **כמדייר בי דיירא.** מי שהוא ברשותו לגור בכל מלון שירצה: **ולאחריו.** שמיטת קרקעות דכתיב בתריה ושבתם איש אל אחוזתו: **והכתיב יובל.** לרבות בשמעא יובל מ"מ: **ולנטיעה מנלן.** דר"ה שלה תשרי: **מבריך.** כופף את הזמורות בארץ שקורין פרוטינ"א: **מרכיב.** אילן בתבירו שקורין אוטשטי"ר: **עלתה לו שנה.** כיון שהגיע יום אחד בתשרי עלתה לו שנה לענין שני ערלה: **פחות משלשים יום לא עלתה לו שנה.** עד תשרי הבא אם אינה ערב שביעית ואם ערב שביעית היא אסור לקיימו משום תוספת שביעית שמוסיפין מחול על קודש: ופירות

כאילו התענה תשיעי ועשירי. כלומר כמו שנוהו הקב"ה להתענות והתענה אבל השתא ולאי אסור להתענות כדאמרינן בפסחים פרק אלו דברים (ד' סח:) מר בריה דרבינא טולי שתא הוה יתיב בתענית לגבר מעלרתא ופוריא ומעלי יומא דכפורי וסבר לה כר"ע ולאי כר' ישמעאל לית ליה הך דרשה ובהכי ניחא הא דלא קאמר התם הכל מודים בערבי יום הכפורים דבעינן נמי לכם כדקאמר התם מעלרת:

יובל היא. להיות אסור בזריעה וקציר כדכתיב (ויקרא כה) לא תזרעו ולא תקצרו ואע"פ שלא שמטו השמטת קרקע שדות המוזרעות לנעלים ביובל:

מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ולאחריו. פירוש מיעוטא דהיא מוקמינן אקריאת דרור שהיא לפניו ולא אתקיעה דלפני פניו ולא להשמטה דלאחריו דכתיב בתריה ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו והא דמוקמי' ליבוי דיובל לפני פניו ולאחריו משום דבעלמא נמי דרים הכי אלא דהכא מוקי מיעוטא בדמי אי נמי ליבוי דיובל משמע שהיה הכתוב שבכל ענין הוא יובל [ופ"ע פו' זמיס כ"ד: ד"ה ומקרא]: **דאפילו** בחוצה לארץ. ר' יוסי מודה מדקאמר לעיל ת"ל דליכא חד בסוף העולם ושמא נפקא ליה מקרא אחרינא:

מבריך. כופף הימור בארץ ומכסהו בעפר וקונן בארמלא בפיפתו ואותו הימור יוצא לגד אחר כפוף מעט מעיקר האילן: **מרכיב.** הוא המרכיב אילן בתבירו ומשמע דמבריך ומרכיב חייב בערלה וקשיא דבפ"ק דערלה (משנה ה) משמע דהרכבה פטור מן הערלה ותניא נמי בתוספתא בהיפיס ונטעתם פרט למבריך ומרכיב מכאן אתה אומר שפוך גפנים ושפוקן ושפוק שפוקן אע"פ שהכריכן בארץ מומר ולשון שפוק בגפנים בלשון ה)[הרכבה] באילן ומה שמבריך בשנה זו ומוציא זמורות ומזר והכריכן לשנה אחרת זהו שפוק שפוקן וי"ל דהתם כשלא נשפקה מאניה ובאילן זקן והכא כשנשפקה מאניה כדמוכח ו)[לקמיה דמוקין לו משעת נטיעתו] ו)(בפ"ק דערלה) ולריך לדקדק מי הוה שייך לשנוי הכי בפרק משוח מלחמה (סוטה דף מג:) גבי מוזר מעורבי המלחמה משום מבריך ומשני כאן בהרכבת איסור כאן בהרכבת היתר ז): **ומותר** לקיימן בשביעית. לא הוה לריך למיתני בשביעית כיון דתנא ריש'א ערב שביעית ומתוך כך מדקדקין דאפילו לכתחילה שרי ליטע ומדע דלקמן מוקמינן לה כר"מ וכפ' המזקין (גיטין נג:) שמעינן לר"מ דאמר בנוטע בשביעית כין בשוגג וכין במזיד יעקר והיינו טעמא דמפרש התם דמשום על השביעית אבל אי לאו הכי מותר לקיים כדאמר התם מ"ל אם היה כאן שוס איסור לא היה מתיר לקיים ולקמן נמי קתני אין נוטעין פחות משלשים יום ח)[הא שלשים יום נוטעין לכתחלה] וההיא דלדברי האומר שלשים לריך שלשים ושלשים מוקי לה ר"ת לענין ערלה ולא לענין שביעית כמו שאפרש ומדקאמר מותר לקיימו הוה משמע דלכתחלה אסור ליטע דאי לכתחלה שרי מה שייך מותר לקיימו ושמא אירדי דבעי למיתני סיפא אסור לקיימו תנא ריש'א מותר לקיימו ותימה דבפ"ב דשביעית (משנה ח) תנן ומייתי לה בפ"ק דמו"ק (דף ג:) שמורשין בשדה הלבן עד פסח ובשדה האילן עד עלרת וכיון דאפילו ליטע בתחילה שרי שלשים יום לפני ר"ה אמאי אסור לחרוש לשתרי נמי לחרוש עד לפני ר"ה שלשים יום ואור"ת דלא התמירו בנטיעה כמו בחרישה משום דאין תוספת שביעית לאוריתא אלא בחרישה דכתיב ביה קרא כדדרשינן לעיל (ע"ח) מבחרים ובקציר תשבות ועוד יש ליתן טעם משום דכל חורש ערב שביעית הוי להועיל בשביעית אבל אין לאסור ערב שביעית ליטע מחמת שהאילן גדל בשביעית דכל האילנות נמי מיגדל גדלי בשביעית וא"כ לא יטע לעולם וכירושלמי מפרש טעמא אחרינא ברים מסכת שביעית דגרסינן התם ולמה עד עלרת עד כאן הוא יפה לפרי מכאן ואילך מנגל פירותיו והא תניא אחד אילן סרק ואחד אילן מאכל עד כאן מענה הקורות מכאן ואילך ממיש כמן ולפי טעם זה ניחא דכיון דאין מועיל לאילן מכאן ואילך מיחזי כמתקן שדהו לגורך שביעית: ופירות

מסורת הש"ס

ג) א מי' פ"י מהל' שמיטין הל' יג סתג עשין קנא:
נא ב מי' שם הל' ח:

רבינו חננאל

תנו רבנן יובל, אע"פ ואע"פ [נ"א: אעפ"י] שלא תקעו בשופר, יכול אע"פ שלא שלחו את העבדים, ת"ל היא. כלומר וקראתם דרור ושלחתם את העבדים יובל היא, ואם לאו אינה יובל דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר יובל אע"פ שלא שימטו, ואע"פ שלא שילחו את העבדים, יכול אע"פ שלא תקעו, ת"ל היא, כלומר אפילו לא קיימו בה אלא מצוה אחת יובל היא. אמר ר' יוסי וכי מאחר שהכתוב תולה אותה בתקיעת שופר, פיר' דכתיב תעביר שופר בכל ארצכם וקדשתם את שנת החמשים שנה, כלומר כיון שתקעתם נתקדשה הנה ר' יוסי פריש טעמיה, אלא ר' יהודה מאי השנה, ומקרא אחר תולה אותה בשילוח עבדים, שנאמר וקראתם דרור יובל היא, מפני מה אני מרבה התקיעה בלבד, לפי שאי אפשר לעולם בלי שילוח עבדים. כלומר, אם אין בכל ישראל עבד עברי מה יעשו. ואי אפשר לעולם בלא תקיעת שופר, דהא משתכחא בכל עידן. ולא עוד אלא שהתקיעה סמורה לבית דין ושילוח עבדים והשמטת קרקע מסורין לכל אדם. הנה ר' יוסי פריש טעמיה, אלא ר' יהודה מאי טעמיה. קסבר מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו. פיר', כתיב יובל היא, ולמעלה מזה כתיב וקראתם דרור, ודורשין יובל היא על וקראתם דרור. וזהו מקרא נדרש לפניו. ואין דורשין יובל היא על והעברת שופר, שהוא קודם וקראתם דרור. נמצא וקראתם דרור לפניו ונמצא והעברת לפני פניו. לשון דרור חירות, כי מדואר דריא ומוביל סחורה לכל מדינה. אמר ר' יוחנן זו דברי ר' יהודה ור' יוסי, אבל חכמים אומרים שלשתן מעכבין, קסברי מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. [וזקן] תקיעת שופר ושילוח עבדים כדאמרן. ולאחריו] השמטת קרקעות, שנאמר יובל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו. ואקשינן והכתיב [נ"א: והא כתיב] יובל היא למעט. ופרקינן האי יובל לא אתא למעט אלא ללמד שתהא יובל נוהגת בחוצה לארץ. האי בהדיא כתיב וקראתם דרור בארץ לכל [ישר'] [ישביה]. ודתנין ההוא דרור בארץ לכל יושביה יובל היא, ללמד

תורה אור השלם

1. וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל ישביה יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו: ויקרא כה י
2. ובי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל: ויקרא יט כג
3. ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים ליי: ויקרא יט כד
4. ארץ אשר יי אלהיך דרש אתה תמיד עיני יי אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה: דברים יא יב
5. החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: שמות יב ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ר יובל היא יובל אף ע"פ שלא שמטו כו' ר' יוסי אומר יובל היא יובל אע"פ: (ב) שם מפני מה אני אומר יובל היא מיעוט יובל היא מיעוט היא נמחק:

גליון הש"ס

גמ' וקסבר מקרא נדרש לפניו. עיין סוטה לג ע"ב תד"ה וכ"ש (שם ע"ח):

לעזי רש"י

פרוטינ"א (פרובינ"ץ). חוטרי-גפנים המשמשים להברכה.
אוטשיטי"ר (אינטי"ר). להרכיב (ענף בתוך אילן).

רבינו חננאל (המשך)

בזמן שאתה קורא דרור בארץ אתה קורא דרור בחוצה לארץ. ולנטיעה. פיר' שני הערלה מתשרי מנין. מנא לן דכתיב שלש שנים יהיה לכם ערלים, וכתיב ובשנה הרביעית, וליף שנה שנה מתשרי. תנו רבנן אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב ערב שביעית שלשים יום לפני ראש השנה, עלתה לו שנה ומותר לקיימן בשביעיה. פחות מכאן לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן בשביעית.

מסורת הש"ס

ח) [שבת לה: קידושין טו: כ"מ לה. ובחיס כד: מולין קיח:], **ט)** קידושין לח:, **י)** [לעיל ז. ח:], **יא)** [תוספ' פ"ח ה"ז ותוספ' שביעית פ"ב ה"ג], **יב)** רש"ח, **יג)** מ"ר, **יד)** רש"ח מ"ר, **טו)** [וע"ע תו' קידושין לו: ד"ה כל מלוה], **טז)** רש"ח.

תורה אור השלם

1. וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל ישביה יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו: ויקרא כה י
2. ובי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל: ויקרא יט כג
3. ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים ליי: ויקרא יט כד
4. ארץ אשר יי אלהיך דרש אתה תמיד עיני יי אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה: דברים יא יב
5. החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: שמות יב ב

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com